

Oana CENAC

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

OAMENI DE CULTURĂ GĂLĂȚENI ȘI ROLUL LOR ÎN DEZVOLTAREA ORAȘULUI GALAȚI

Orașul Galați, municipiul de reședință al județului cu același nume, a avut, în decursul existenței sale, o istorie încărcată datorată, printre altele, și localizării pe malurile fluviului Dunărea, o importantă arteră comercială europeană.

Articolul nostru este organizat pe trei paliere: creionarea unui scurt istoric al orașului de la Dunărea, evidențierea celor mai importante repere bibliografice privind denominația toponimului *Galați* și, nu în ultimul rând, prezentarea profilului câtorva personalități din domeniul artistic care au marcat viața culturală a orașului.

1. Povestind istoria orașului, Paul Păltănea [2] e de părere că

„așezarea rurală de la Galați, formată în jurul vadului de la Dunăre, s-a transformat în târg datorită creării unui *portus*, în sensul definiției date de H. Pirenne, sau *emporium* comercial”. Se consideră că apariția acestui *portus* a fost determinată de o serie de factori între care se pot menționa „poziția geografică a viitorului târg, vad și port la Dunăre, bogăția de pește și influența economică a Dinogetiei, ajunsă, în secolul al XI-lea, la apogeul său de dezvoltare” [3].

În monografia *Galații*, [4] Gh.N. Munteanu-Bârlad schițează „trecutul orașului”, considerând că:

„Începutul orașului Galați, ca și al celor mai multe din satele și orașele vechiului nostru regat, nu poate fi ușor deslușit din pricina lipsei de mărturii îndestulătoare. (...) Pentru începutul acestui oraș, avem vreo 12 interesante tradițiuni, cum nu se cunosc la nici unul din orașele României Întregite. Așa avem părerea celor care cred că vechimea orașului merge până la veacul al III-lea după Hristos când un trib al Galilor năvălitori din Asia, spre Apus, ar fi poposit la Dunăre, întemeind aici orașul Galaților, dar istoria ne dă dovada că triburile năvălitoare lasă pagube pe urma lor și nu așezări statornic. Alții au scris despre un Brenus, căpetenie a Galilor care ar fi chiar nașul acestui oraș” [5].

O altă mărturie aparține lui N. Bălcescu care considera că

„acest oraș forma la Dunăre o republică Genoveză, în veacul al XII-lea, deși nicio mărturie sigură nu dovedește această părere” [6].

Gh.N. Munteanu-Bârlad îl amintește și pe Gheorghe Asachi pentru care

„Republica Galaților era printre republicele întemeiate în Dacia Traiană, după năvălirea Barbarilor, păstrându-se sub acest nume sau sub acela de Caput Bovis și Țiglina, până către 1288 dHr când toate aceste republici formară Domnia Moldovei sub Dragoș-Vodă” [7].

Bogdan Petriceicu-Hasdeu considera că

„orașul și-ar fi luat începutul dela colonia grecească Callatia, vestită în vechime prin negoțul ei la Marea Neagră și la gurile Dunării, undă ar fi fost gonită de gelozia Bizantinilor”.

Același Hasdeu era de părere că

„în veacul al XII-lea se făcea des confuzie între Galații românesc și provincia rusească a Haliciului ori Galiciu, de la nordul Moldovei.” [8]

Cercetând o serie de documente vechi, N. Iorga ajunge la concluzia că

„începutul orașului Galați nu este mai vechiu de secolul al XV-lea când a existat la această cotitură a Dunărei, ca debușeu sau târg de pescari sub numele *Satul lui Gălaț* sau *Galac* cum îl numește cronicarul Miron Costin, iar pe vremea fiilor lui Alexandru cel Bun erau prin acest ținut «morile Covurluiului»” [9].

După cucerirea în 1484 a cetăților basarabene Chilia și Cetatea Albă de către sultanul Baiazid,

„mulți negustori și slujbași din administrație și vameși domnești au trecut în porturile din apropiere, Galții și Brăila, care luă de atunci o repede dezvoltare. (...) S-ar putea socoti porturile dunărene, Galați și Brăila, ca niște ctitorii ale voievodului Ștefan cel Mare, deși Brăila ajunsese cetate turcească pe când Galații și-a păstrat totdeauna neatârarea” [10].

Punctul de vedere al istoricului N. Iorga nu este validat de Paul Păltănea care opinează că

„târgul exista dinaintea acestei domnii. S-a invocat prezența unor negustori lioveni la Galați pe temeiul unei scrisori din 29 aprilie 1472, dar este vorba de aceeași confuzie între orașul dunărean și Galata” [11].

Pe baza analizei documentelor vremii și a bibliografiei de specialitate, P. Păltănea consideră că

„locul pe care s-a întemeiat târgul a fost la malul Dunării, în jurul vadului pe unde se trecea în Dobrogea, ca multe alte orașe ale Moldovei, apărute la întreținerea drumurilor cu vadurile apelor. În Moldova, toate târgurile au fost înființate pe «pământ domnesc» și Galații nu au făcut, desigur, excepție de la această regulă. Dovada o avem în unele documente ulterioare secolului al XV-lea.” [12]

2. Toponimul *Galați* cunoaște o răspândire largă, astfel că în afara orașului de la Dunăre, numele este purtat de sate din județele [13] Hunedoara (sat în comuna Pui), Alba (azi, parte componentă a orașului Zlatna) și Brașov (inclus azi în orașul Făgăraș), de comuna *Galații Bistriței* din județul Bistrița-Năsăud și de un munte din același județ. În Moldova, un sat *Galațul* exista în 1900 în comuna Hilișeu-Horia din județul Botoșani [14], iar Iorgu Iordan [15] amintește de un sat, cu nume derivat, *Gălățeni* în zona Iașului; Const. C. Giurescu [16] menționează ca forme derivate și *Gălățui*, lac și vale în județul Ialomița, *Gălățeni* în comuna Păsăreni, județul Mureș și *Gălățeanu*, sat în comuna Poiana Lacului, județul Argeș.

În ceea ce privește originea toponimului Galați, trebuie menționat faptul că aceasta a fost explicată în mai multe feluri, bibliografia în domeniu fiind destul de generoasă [17]. După parcurgerea studiilor dedicate stabilirii originii sale, ajungem la concluzia că pentru explicarea acestuia s-au emis mai multe ipoteze privitoare la originea sa fie celtică, fie cumană, fie slavă sudică, luându-se în considerare fie numele unui trib, fie un nume comun, fie nume de persoană; acceptarea sau respingerea acestor soluții are la bază argumente lingvistice, istorice și geografice care se completează sau se contrazic, niciuna dintre aceste etimologii nefiind infailibilă. Pentru toponimul Galați, răspândit pe tot spațiul românesc, s-ar putea accepta două etimologii: una pentru spațiul transilvănean, alta pentru orașul de la Dunăre.

3. În decursul istoriei acestui oraș, s-au impus o serie de personalități care au avut contribuții însemnate în multe domenii de activitate: știință, economie, artă, medicină ș.a. În cele ce urmează, ne propunem să prezentăm pe scurt activitatea a trei personalități foarte cunoscute în urbea gălățeană.

Camil Ressu (1880-1962) și-a descoperit pasiunea pentru penel la vârsta de 15 ani când a câștigat un concurs de desen. Studiază arta la München și la Paris unde frecventează atelierele lui Jean Paul Laurens de la celebra Academie Julian, fiind atras de capodoperele artei clasice, dar și de

creațiile pictorilor moderni precum Monet, Pissaro, Sisley, Van Gogh, Renoir.

După întoarcerea în țară (1908), începe să lucreze, inspirat fiind în creațiile sale de viața țăranilor. Așa se nasc *La arat*, *În reculegere*, *Peisaj de seară*, *Țărani din Vlaici-Olt*, *Semănătorii*. *Înmormântarea la țară* se înscrie în aceeași tematică, fiind o compoziție cu multe personaje care se impune prin cromatica sobră, prin mesajul profund social transmis. Lucrarea se află în colecția Muzeului de Artă Vizuală din Galați.

Începând cu anul 1907, Camil Ressu participă, alături de Tonitza, Pallady, Ștefan Dimitrescu, Marius Bunescu, Oscar Han, la înființarea Societății „Arta Română” care a impus în plastica românească o concepție viguroasă, strâns legată de realitățile sociale din țara noastră.

Opera sa variată, cu o dominantă profund umanistă, cuprinde compoziții, portrete, peisaje și nuduri, dar tema predilectă a pictorului rămâne reprezentarea vieții țărănești.

Un adevărat pictor al omului, Camil Ressu a cultivat pe scară largă portretul. Pictor cu o viziune realistă, pedagog eminent, om de cultură, Camil Ressu ne-a lăsat o moștenire plastică bogată care continuă să impresioneze și să genereze înalte vibrații sufletești.

Gheorghe Petrașcu (1872-1949) este absolvent al Școlii de Arte Frumoase din București și beneficiar, în perioada 1898-1902, al unei burse la München și la Academia Julian din Paris.

Sursele de inspirație pentru lucrările sale au fost Agapia, via părintească de la Nicorești, județul Galați, peisajele rurale, dar și călătoriile sale în străinătate, în Franța, în Spania sau în Italia.

Pictorul s-a bucurat de succes încă de la prima expoziție personală organizată în țară, în anul 1900, când, printre cumpărători, s-au numărat Alexandru Vlahuță și Barbu Ștefănescu Delavrancea, primarul capitalei la acea dată. La prima expoziție din străinătate, pictorul Emmanuel Fougereat, directorul Muzeului din Vitre, a fost primul cumpărător. Un loc aparte în creația sa îl ocupă autoportretele sale, în care a încercat să se autodefinească, galeria acestora deschizându-se cu autoportretul realizat în 1903, care îl înfățișează pe tânărul de 30 de ani, și continuând cu cel din 1936, care îl surprinde pe „bătrânul suferind”. Critici de artă au apreciat autoportretul din 1907, considerat a reflecta imaginea sa cea mai elocventă și mai reală.

Privită în ansamblul, creația sa se impune prin acuratețe, prin redarea tradiției și a artei populare românești. Fiind consecvent acestui crez artistic, Gheorghe Petrașcu a abordat un stil nou, original, diferit de cel al contemporanilor săi.

Nicole Mantu (1871-1957) s-a născut la Galați și s-a impus în urbea noastră ca artist, ca profesor de artiști și ca un implicat cetățean - membru al Comisiei de înfrumusețare care a vegheat dezvoltarea armonioasă a orașului. Studiile urmate de maestru în Germania, la Academia Regală de Arte Frumoase din München, cu pictorul Heinrich von Zugel, o celebritate a epocii, îl fac pe Mantu un imbatabil portretist, care reușea să surprindă starea, expresia vieții pe care nu o poți convinge, ca pe un om să-ți pozeze.

Recunoscători pentru contribuția deosebită a artistului, criticul și istoricul de artă gălățean Corneliu Stoica a realizat un album „Nicolae Mantu”. De altfel, meritul lui Corneliu Stoica este cu atât mai notabil, cu cât acestuia îi datorăm elaborarea unor lucrări de bază pentru memoria artistică a Galaților: dicționare despre artiști, despre monumente de artă, inclusiv religioase, cronici ale multor vernisaje pe simezele gălățene, în țară și străinătate, ale artiștilor plastici din Galați și din Brăila, dar și ale unor artiști veniți aici din țară sau chiar din străinătate. Lucrarea a apărut la editura Axis Libri a Bibliotecii „V. A. Urechia”, care i-a mai editat recent și o altă prețioasă lucrare - „Monumente de for public din municipiul Galați”. Cele două lucrări reușesc o restituire aproape completă a artistului cunoscut pentru peisajele sale danubiene sau cu imagini de război, naturi statice sau portrete, dar și cu imagini de cai, câini, păsări, și alte viețuitoare greu de surprins, pictorii animalieri fiind și foarte rari.

Analiza istoriei unui oraș cu tot ce ne oferă acesta deschide perspective extrem de interesante, în special în relevarea acelor personalități care, prin munca și faptele lor, au lăsat urme adânci ce nu trebuie bătătorite de istorie și de trecerea timpului. Ar fi nedrept...

NOTE:

- [1]. Proiectul este rezultatul unui grant intern cu același nume în care sunt implicate mai multe cadre didactice din Facultatea de Litere gălățeană.
- [2]. Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, editura Partener, Galați, 2008, p.33.

- [3]. *Ibidem*.
- [4]. Gh.N. Munteanu-Bârlad, *Galații cu 44 vederi în text, harta ținutului și planul orașului*, Societatea de editură Științifică-culturală, Galați, f.a, p.24
- [5]. *Ibidem*.
- [6]. *Ibidem*, p.25.
- [7]. *Ibidem*
- [8]. *Ibidem*
- [9]. *Ibidem*, p.26
- [10]. *Ibidem*, p.27.
- [11]. Paul Păltănea, op.cit, p.35.
- [12]. *Ibidem*, p. 36.
- [13]. Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București], 1967, p.226.
- [14]. *Ibidem*.
- [15]. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei RPR, București, 1963, p.271.
- [16]. Constantin C. Giurescu, op.cit., p. 206, 226.
- [17]. Bogdan, Ioan, *Scrieri alese*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G.Mihăilă, Editura Academiei RSR, București, 1968.
- [18]. Dimitrie Nicolau, „Farmaciștii noștri”, Tipografia „Speranța”, București, 1906, p. 394.
- [19]. Valentin Boldea, *Monumentele istorice și de arhitectură din orașul Galați din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea*, vol. 2, editura Pax Aura Mundi, Galați, 2009, p. 37.

BIBLIOGRAFIE:

- Bogdan, Ioan, *Scrieri alese*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G.Mihăilă, Editura Academiei RSR, București, 1968.
- Bogrea, V., „Iorgu Iordan, Nume de localități românești provenite de la nume de popoare”, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională, I, 1921-1922, Cluj, 1922, p.30.
- Boldea, Valentin, *Monumentele istorice și de arhitectură din orașul Galați din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea*, vol. 2, editura Pax Aura Mundi, Galați, 2009.
- ***, *Galați, vacanță europeană*, Centru Europe Direct, ISBN 978-973-0-18422-8
- [COMORI DE PATRIMONIU/ Nicolae Mantu și un „caz” de recunoștință \(FOTO\) - Viața Liberă Galați \(viata-libera.ro\)](#)
- Constantinescu, N.A., *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei RPR, [București], 1963.

- Drăganu, N., „Gustav Weigand, Ortsnamen im Ompoly und Arányos (sic) Gebiet”, în „Dacoromania”, IV, 1924-1926, Cluj, 1927, p.1130.
- Drăganu, N., *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomasticeii*, Imprimeria Națională, București, 1933
- Dimitrescu, Florica, *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, Editura Științifică, București, 1967.
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București], 1967
- Gonța, Alexandru I., *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Jordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei RPR, București, 1963.
- Mihăilă, G., „Contribuții la studierea împrumuturilor slave în limba română” în *Romanoslavica*, VII, Dialectologie, București, 1963, p.23-54
- Nicolau, Dimitrie, *Farmaciiștii noștri*, Tipografia „Speranța”, București, 1906.
- Nicolau, Ștefan, Iftimovici, Radu, *Constantin Levaditi*, București, 1968.
- Păltănea, Paul, „Câteva date privind începuturile orașului Galați”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”*, VI, Editura Academiei RSR, Iași, 1969, p.141-150.
- Păltănea, Paul, *Istoria orașului Galați. De la origini până la 1918*, I, ediția a II-a, Editura Partener, Galați, 2008.
- Pârvan, Vasile, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, extras din *Analele Academiei Române*, seria II, Tom. XXXVI, *Memoriile secțiunii istorice*, București, Librăriile Socec & Comp. și C.Sfetea, 1913.
- Pătruț, Ioan, *Studii de limba română și slavistică*, Editura Dacia, Cluj, 1974.
- Pătruț, Ioan, *Onomastică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- Philippide, Al., *Originea românilor*, vol. II, *Ce spun limbile română și albaneză*, Tipografia „Viața Românească” S.A., Iași, 1927.
- Petrovici, Emil, Raport anual, în „Dacoromania”, 1927-1928, p.900.
- Săulescu, Gheorghe, *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului sau Ghertina) a căriia ruine să află în apropierea Galațului*, ediție îngrijită de Silviu Sanie și Vasile Cristian, Editura Academiei Române, București, 1991.

HUMAN LANDMARKS AND THEIR ROLE IN THE CULTURAL DEVELOPMENT OF GALATI CITY

Abstract: Our approach, part of a larger project with the title „Urban Toponymy of Galați”, is organized on three levels: the presentation of a brief history of the city of Galați, highlighting the most important bibliographic landmarks regarding the denomination of the toponym *Galați* and, last but not least, the presentation of several personalities that deeply marked the city and its inhabitants.

Keywords: *Galați, history, denomination, artistic field.*